2019. S28T 2019J005A1IL

RABHADH

Ná déan dearmad an páipéar seo a chur ar ais le do fhreagarleabhar, nó caillfear marcanna.

Scríobh do Scrúduimhir anseo:

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2019

TÍREOLAÍOCHT – ARDLEIBHÉAL

ROINN 1 – FILLTEÁN (60 marc)

DÉ hAOINE 7 MEITHEAMH – MAIDIN 9:30 – 11:30

Greille Mharcála an Fhillteáin (Don scrúdaitheoir amháin)				
Ceisteanna		Marc	Scrúdaitheoir	Scrúdaitheoir Comhairleach
	@	3		
	@	2		
	@	1		
	@	0		
Marc Iomlán				

NÓTA: TÁ ROINN 2 DEN SCRÚDÚ SEO AR PHÁIPÉAR AR LEITHLIGH

ROINN 1 (60 marc)

Freagair **GACH** ceist.
Tá rogha agat laistigh de thrí cheist.
Déan deimhin de go gcuireann tú an fillteán seo ar ais le do fhreagarleabhar.
Mura gcuireann tú, caillfear marcanna.

1. TIMTHRIALL AN UISCE

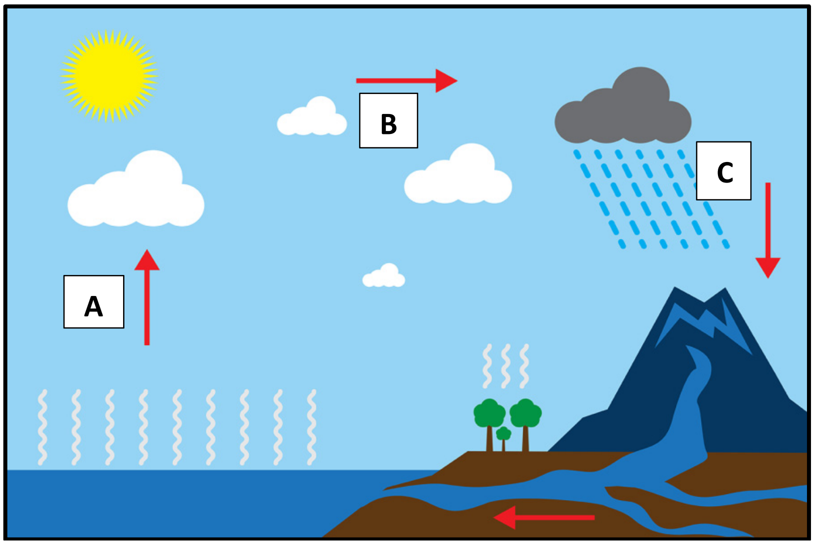

Curtha in oiriúint ó www.printablediagram.com

Scrúdaigh an léaráid thuas de thimthriall an uisce.
Meaitseáil gach ceann de na litreacha **A**, **B** agus **C** leis an gcéim i dtimthriall an uisce is fearr a mheaitseálann í sa tábla thíos.

Céim i dTimthriall an Uisce	Litir
Comhdhlúthú	
Frasaíocht	
Galú	

2. GAOTHA

Cuir ciorcal thart ar an bhfreagra ceart i ngach ceann de na ráitis seo a leanas.

(i) Is **gaotha teo** / **gaotha fuara** iad na gaotha a shéideann ón meánchiorcal i dtreo na bpol.

(ii) Taispeántar gaotha níos láidre trí iseabair atá **gar dá chéile** / **i bhfad óna chéile**.

(iii) Is í an ghaoth **anoir aduaidh** / **aniar aneas** an ghnáthghaoth in Éirinn.

3. GNÍOMHAÍOCHTAÍ GEILLEAGRACHA PRÍOMHÚLA

Cuir ciorcal thart ar na **trí** fhreagra chearta chun a chur in iúl cé acu de na hoibrithe liostaithe sa tábla thíos atá fostaithe i ngníomhaíochtaí geilleagracha príomhúla.

Grúdaire	Gruagaire	Múinteoir
Feirmeoir	Oibrí foraoise	Báicéir
Fiaclóir	Mianadóir	Meicneoir

4. FEACHTAÍ AIGÉIN

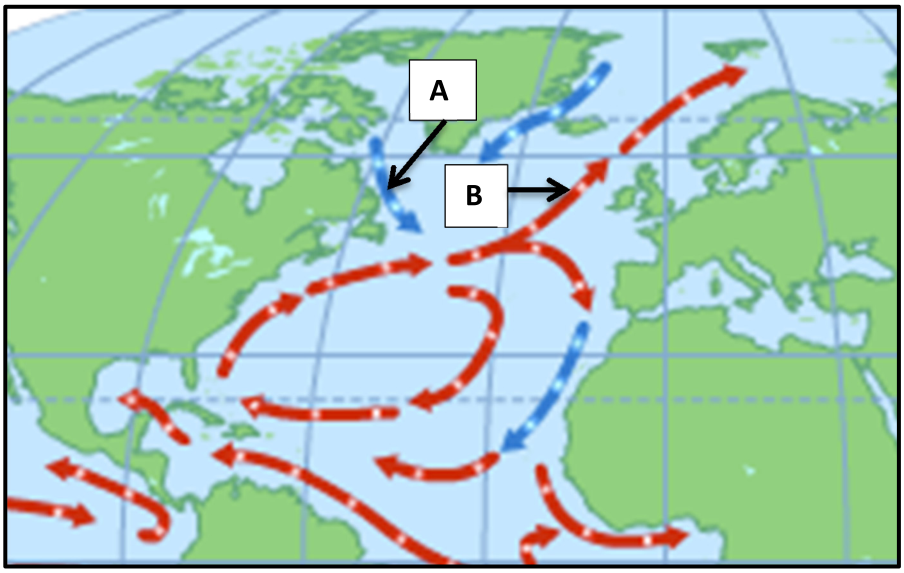

Curtha in oiriúint ó www.serc.carleton.edu

Scrúdaigh an léarscáil thuas agus cuir ciorcal thart ar an bhfreagra ceart i ngach ceann de na ráitis seo a leanas.

(i) Tugtar **Feacht Labrador** / **Feacht na gCanárach** ar an bhfeacht atá lipéadaithe **A**.

(ii) Tugtar **an Feacht Meánchriosach Thuaidh** / **Síobadh Mór an Atlantaigh Thuaidh** ar an bhfeacht atá lipéadaithe **B**.

(iii) Is feacht aigéin **te** / **fuar** é an feacht atá lipéadaithe **A**.

5. TIONCHAR GHNÍOMHAÍOCHT AN DUINE

Cuir ciorcal thart ar an bhfreagra ceart i ngach ceann de na ráitis seo a leanas.

(i) Tugtar **foraoisiú** / **dífhoraoisiú** ar ghlanleagan na bhforaoisí.

(ii) **Méadaíonn** / **laghdaíonn** glanleagan na bhforaoisí méid an chreimthe ithreach a d'fhéadfadh tarlú.

(iii) **Méadaíonn** / **laghdaíonn** méid na dé-ocsaide carbóin san atmaisféar de dheasca ghlanleagan crann as limistéir mhóra.

6. LONNAÍOCHT STAIRIÚIL

Curtha in oiriúint ó www.tripadvisor.ie

Curtha in oiriúint ó www.reddit.com

Curtha in oiriúint ó www.irishantiquities.com

Sna fótagraif **A**, **B** agus **C** thuas taispeántar samplaí de lonnaíochtaí stairiúla. Meaitseáil gach ceann de na fótagraif **A**, **B** agus **C** leis an ré stairiúil is mó a luaitear leis as na tréimhsí atá sa tábla thíos.

Tréimhse na Lonnaíochta Stairiúla	**Litir**
Ré na Luath-Chríostaíochta	
Ré na Normannach	
Ré na gCeilteach	

7. STAITISTICÍ FOSTAÍOCHTA AGUS CÚRSAÍ FORBARTHA

An Céatadán Oibrithe atá fostaithe i nGníomhaíocht Gheilleagrach Phríomhúil, Thánaisteach agus Threasach

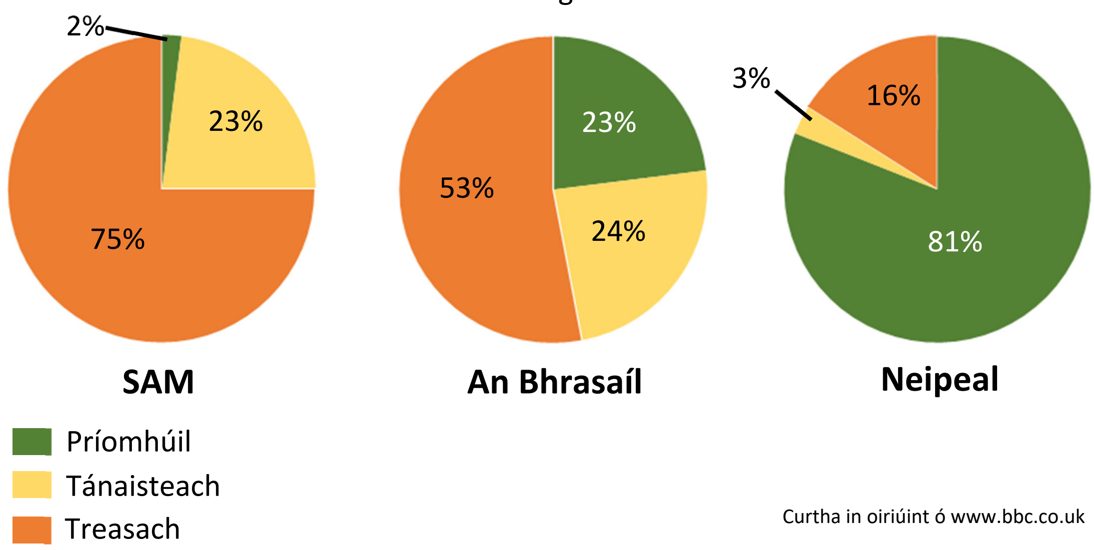

Scrúdaigh na píchairteacha thuas agus freagair an cheist seo a leanas.

Cuir in iúl cé acu **trí cinn** de na ráitis seo a leanas atá fíor agus tic (✓) á chur sa bhosca ceart.

1. Is í an Bhrasaíl an tír is lú forbairt de na trí thír.
2. Is i Neipeal atá an céatadán oibrithe is ísle atá fostaithe i ngníomhaíocht gheilleagrach thánaisteach.
3. Tá beagán os cionn leath de lucht saothair na Brasaíle fostaithe i ngníomhaíocht gheilleagrach threasach.
4. Is í Neipeal an tír is mó forbairt de na trí thír.
5. Is i SAM atá an céatadán oibrithe is ísle atá fostaithe i ngníomhaíocht gheilleagrach phríomhúil.

1, 2, 3 ☐

1, 4, 5 ☐

2, 3, 5 ☐

2, 4, 5 ☐

FREAGAIR 8A NÓ 8B

8A. TIONSCAL DÉANTÚSAÍOCHTA

Uaireanta fanann tionscal sa suíomh inar bunaíodh is dtosach é cé go bhfuil na cúiseanna ar bunaíodh sa suíomh sin é imithe ar neamhní. Is é a thugtar air seo ná:

Meath tionsclaíoch ☐

Táimhe thionsclaíoch ☐

Athshuíomh tionsclaíoch ☐

Réabhlóid thionsclaíoch ☐

Cuir tic (✓) sa bhosca ceart.

NÓ

8B. TOSCA A IMRÍONN TIONCHAR AR AERÁID

Ceann amháin de na tosca a mbíonn tionchar acu ar theocht áite ar dhromchla an Domhain ná a suíomh i gcoibhneas leis an Meánchiorcal.

Cé acu de na téarmaí thíos a thugtar ar an bhfad seo ó thuaidh nó ó dheas den Mheánchiorcal?

Airde ☐

Domhanleithead ☐

Treoíocht ☐

Rilíf ☐

Cuir tic (✓) sa bhosca ceart.

FREAGAIR 9A NÓ 9B

9A. AIBHNEACHA

Sna boscaí a thugtar, meaitseáil gach ceann de na litreacha i **gColún X** le huimhir a phéire i **gColún Y**. Tá péire amháin déanta duit.

Colún X	
A	Scríobchaitheamh
B	Gníomhú Hiodrálach
C	Tuaslagadh
D	Cnaí

Colún Y	
1	Ceimiceáin in uisce a bhriseann síos carraigeacha.
2	Clocha ag bualadh i gcoinne a chéile agus iad á n-iompar ag an abhainn.
3	Ualach abhann ag bualadh i gcoinne ghrinneall na habhann agus i gcoinne na mbruach.
4	Fórsa uisce atá ag gluaiseacht.

X	**Y**
A	
B	**4**
C	
D	

NÓ

9B. IMIRCE

Sna boscaí a thugtar, meaitseáil gach ceann de na litreacha i **gColún X** le huimhir a phéire i **gColún Y**. Tá péire amháin déanta duit.

Colun X	
A	Iarrthóir Tearmainn
B	Imirceach Inmheánach
C	Inimirceach
D	Eisimirceach

Colún Y	
1	Duine a théann ar imirce go tír.
2	Inimirceach a lorgaíonn cead go nglacfaí leis mar dhídeanaí.
3	Duine a théann ar imirce as tír.
4	Duine a bhogann ó áit amháin go háit eile taobh istigh den tír chéanna.

X	**Y**
A	**2**
B	
C	
D	

FREAGAIR 10A NÓ 10B

10A. TALAMHÚSÁID AGUS LUACHANNA TALÚN

Cuir ciorcal thart ar an rogha cheart i ngach ceann de na ráitis seo a leanas.

(i) Bíonn an Lárcheantar Gnó suite i mbruachbhailte cathrach.

Fíor / Bréagach

(ii) Méadaíonn luachanna talún de réir mar a bhogtar i dtreo lár na cathrach.

Fíor / Bréagach

(iii) Tagann laghdú ar dhlús agus airde foirgneamh de réir mar a bhogtar ó lár na cathrach.

Fíor / Bréagach

NÓ

10B. BÁISTEACH AIGÉADACH

Curtha in oiriúint ó www.nationalgeographic.com

Cuir ciorcal thart ar an rogha cheart i ngach ceann de na ráitis seo a leanas.

(i) Tá an dé-ocsaíd sulfair ar cheann de na cúiseanna atá le báisteach aigéadach. **Fíor / Bréagach**

(ii) Ní bhíonn éifeacht ag an mbáisteach aigéadach ach amháin sa réigiún ina dtáirgtear í. **Fíor / Bréagach**

(iii) Réiteach amháin ar an mbáisteach aigéadach ná foinsí fuinnimh neamh-inathnuaite a úsáid. **Fíor / Bréagach**

11. PORTAIGH NA hÉIREANN

Críochnaigh gach ceann de na habairtí seo a leanas agus an téarma ceart as an tábla thíos á úsáid agat.

Portaigh Ardaithe	Díogaire	Grádóir
Muilleoir	Bratphortaigh	

(i) Is é an cineál portaigh is mó a fhaightear i lár na tíre ná ___________________________.

(ii) Tugtar _______________________________ ar an meaisín a úsáidtear chun an portach a dhraenáil.

(iii) Úsáidtear ______________________________ chun an mhóin a scríobadh de dhromchla an phortaigh.

12. FEIRMEOIREACHT

Cé acu **ceann** de na liostaí seo a leanas nach bhfuil ann ach samplaí de phróisis a tharlaíonn ar fheirm?

Crú, sciodar, tarracóir. ☐

Baint an fhómhair, treabhadh, síolchur. ☐

Talamh, beathú ainmhithe, eorna. ☐

Cruithneacht, saothar, aoileach ainmhithe. ☐

Cuir tic (✓) sa bhosca ceart.

13. LONNAÍOCHT

Curtha in oiriúint ó commons.wikimedia.org

Curtha in oiriúint ó www.property.ie

Curtha in oiriúint ó www.irishtimes.com

Scrúdaigh na grianghraif thuas.
Sa spás a thugtar, ainmnigh gach cineál tithíochta **A**, **B** agus **C** a thaispeántar thuas.

A. ____________________________________

B. ____________________________________

C. ____________________________________

14. CARRAIGEACHA

Cuir ciorcal thart ar an bhfreagra ceart i ngach ceann de na ráitis seo a leanas.

(i) Is samplaí de **bhruth-charraigeacha** / **carraigeacha meiteamorfacha** iad basalt agus eibhear.

(ii) Foirmítear carraig bhasailt nuair a fhuaraíonn laibhe **go mear** / **go mall**.

(iii) Bíonn criostail **bheaga** / **mhóra** i gcarraig eibhir.

15. ABHAINN NA RÉINE

Cuir in iúl cé acu **ceann** de na ráitis seo a leanas atá ceart agus tic á chur sa bhosca ceart.

Éiríonn Abhainn na Réine san Eilvéis agus buaileann sí leis an bhfarraige san Ísiltír. ☐

Éiríonn Abhainn na Réine san Eilvéis agus buaileann sí leis an bhfarraige sa Fhrainc. ☐

Éiríonn Abhainn na Réine sa Ghearmáin agus buaileann sí leis an bhfarraige san Ísiltír. ☐

16. FÁNA

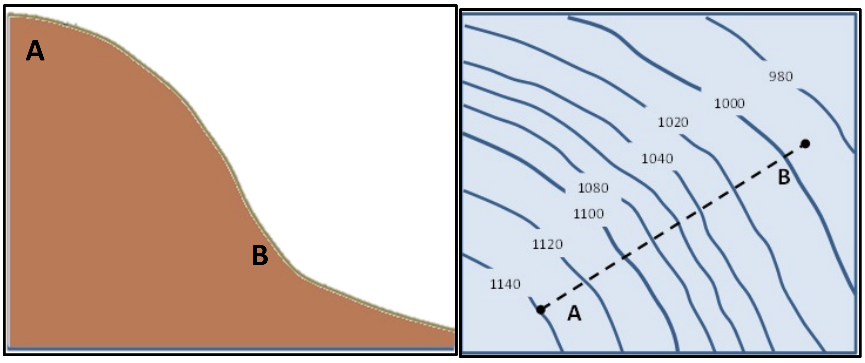

Curtha in oiriúint ó www.easymapwork.blogspot.com

Is é atá i bhfána **A** – **B** ná:

Fána chuasach ☐

Fána dhronnach ☐

Fána chéimnithe ☐

Fána réidh chothrom ☐

Cuir tic (✓) sa bhosca ceart.

17. DAONRA

Staitisticí Daonra

	Ráta Breithe (in aghaidh gach míle duine)	**Ráta Báis** (in aghaidh gach míle duine)	**Athrú Nádúrtha** (in aghaidh gach míle duine)
Tír A	8.6	11.7	-3.1
Tír B	36.6	10.4	**X**
Tír C	14.1	6.6	7.5

Scrúdaigh an tábla thuas a thaispeánann rátaí breithe, rátaí báis agus athrú nádúrtha ar an daonra i dtíortha **A**, **B** agus **C**. Freagair gach ceann de na ceisteanna seo a leanas.

(i) Cad é an ráta breithe (in aghaidh gach míle duine) i dTír **A**? ______________________

(ii) Cén tír ina bhfuil an ráta báis is ísle? ______________________

(iii) Ríomh **X**, an t-athrú nádúrtha ar an daonra (in aghaidh gach míle duine) i dTír **B**.

____

18. **LÉARSCÁIL NA SUIRBHÉIREACHTA ORDANÁIS**

Scrúdaigh léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis a thugtar leis an bpáipéar seo.

Sna boscaí a thugtar, meaitseáil gach ceann de na litreacha i **gColún X** le huimhir a phéire i **gColún Y**. Tá péire amháin déanta duit.

Colún X	
A	S 155 713
B	S 071 725
C	S 120 707
D	S 057 706

Colún Y	
1	Crosbhóthar
2	Stáisiún traenach
3	Spota airde
4	Lios

X	Y
A	
B	**4**
C	
D	

19. **AERFÓTAGRAF**

Scrúdaigh an t-aerfótagraf a thugtar leis an bpáipéar seo.

Cuir ciorcal thart ar an rogha cheart i ngach ceann de na ráitis seo a leanas.

(i) An phríomh-thalamhúsáid sa chúlra ar chlé ná úsáid **tráchtála** / **chónaitheach.**

(ii) Tá carrchlós **sa lár** / **sa tulra ar chlé.**

(iii) Sa chúlra ar dheis san fhótagraf tá **séipéal** / **raon reatha**.

20. **LÉARSCÁIL NA SUIRBHÉIREACHTA ORDANÁIS**

Cad é an t-achar sa limistéar lastoir d'Oirlíne 14?

9 km^2 ☐

18 km^2 ☐

24 km^2 ☐

27 km^2 ☐

Cuir tic (✓) sa bhosca ceart.

2019. S28T 2019J005A2IL

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2019

TÍREOLAÍOCHT – ARDLEIBHÉAL

ROINN 2 (90 marc)

DÉ hAOINE 7 MEITHEAMH – MAIDIN 9:30 – 11:30

Tá **ROINN 1** den pháipéar seo i bhfillteán ar leithligh, mar a bhfuil spásanna le haghaidh do chuid freagraí.

NÁ DEARMAD, LE DO THOIL, GO gCAITHFIDH TÚ **FILLTEÁN** COMHLÁNAITHE **ROINN 1** A THABHAIRT AR AIS LE DO FHREAGARLEABHAR.

ROINN 2 (90 marc)

Freagair **TRÍ** cheist ar bith.

Tá gach ceist ar cómharc.

Ceist 1. **DROMCHLA AN DOMHAIN**

1A. **Teicteonaic Phlátaí**

(i) Cuir in iúl cé acu a dhéantar gach ceann de na gnéithe a leanas a fhoirmiú de thoradh plátaí ag imbhualadh lena chéile nó plátaí ag scaradh óna chéile:

(a) Droim Lár-Aigéin
(b) Bolcán
(c) Fillsliabh

(ii) Mínigh, le cabhair léaráid lipéadaithe, conas a foirmíodh ceann **amháin** de na gnéithe atá liostaithe i bpáirt (i) thuas.

(12)

1B. **Aibhneacha**

Ainmnigh gné **amháin** a fhoirmítear de bharr sil-leagan abhann agus mínigh, le cabhair léaráid lipéadaithe, conas a fhoirmítear í.

(10)

1C. **Aibhneacha agus Gníomhaíocht an Duine**

(i) Mínigh bealach **amháin** a bhféadfadh daoine úsáid eacnamaíoch a bhaint as aibhneacha.

(ii) Mínigh bealach **amháin** a dtruaillíonn daoine aibhneacha.

(8)

Ceist 2. AERÁID AGUS AIMSIR

2A. Ionstraimí Aimsire

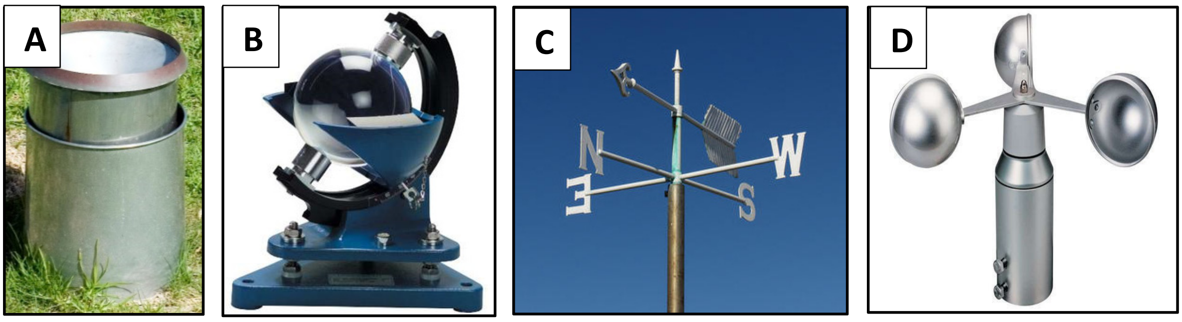

Curtha in oiriúint ó: www.google.com; metcheck.co.uk; indiamart.com

(i) Ainmnigh gach ceann de na hionstraimí aimsire atá lipéadaithe **A**, **B**, **C** agus **D** thuas.

(ii) Roghnaigh **dhá cheann** ar bith de na hionstraimí a thaispeántar thuas agus déan cur síos ar conas a úsáidtear iad chun an aimsir a thaifeadadh.

(10)

2B. Fliuchras

Déan cur síos, le cabhair léaráid lipéadaithe, ar conas a tharlaíonn **fliuchras fronta**.

(8)

2C. Cineál Aeráide

(i) Ainmnigh cineál **amháin** aeráide a bhfuil staidéar déanta agat air.

(ii) Déan cur síos agus tabhair míniú ar shaintréithe teochta **agus** frasaíochta na haeráide a d'ainmnigh tú i bpáirt (i) thuas.

(iii) Déan cur síos ar bhealach **amháin** ar oiriúnaíodh an fásra nádúrtha don aeráid seo.

(12)

Ceist 3. **MEASCÁN TÍREOLAÍOCHTA**

Freagair **TRÍ CINN AR BITH** de na ceisteanna **3A**, **3B**, **3C**, **3D**.

3A. Dlús Daonra

(i) Mínigh cad a chiallaíonn an téarma *dlús daonra*.

(ii) Ainmnigh sampla **amháin** de réigiún a bhfuil staidéar déanta agat air agus a bhfuil dlús daonra íseal ann.

(iii) Mínigh **dhá** iarmhairt a bhíonn ag dlús daonra íseal ar réigiún.

(10)

3B. Fairsingiú Fásaigh

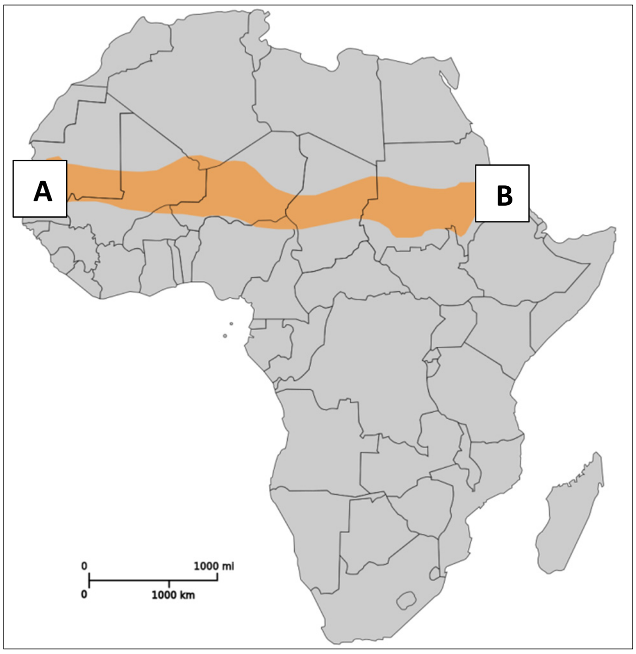

Curtha in oiriúint ó www.wikipedia.org

(i) Ainmnigh an limistéar ar a bhfuil dath oráiste agus atá marcáilte **A** go **B** ar an léarscáil thuas.

(ii) Mínigh cúis dhaonna **amháin** atá le fairsingiú fásaigh.

(iii) Déan cur síos ar **dhá** shlí a bhféadfaí teorainn a chur le leathadh fásach i réigiún.

(10)

3C. **TÍREOLAÍOCHT UIRBEACH**

Bíonn criosanna feidhme difriúla i gcathracha. Ina measc bíonn:

- An Lárcheantar Gnó
- Cónaitheach
- Tionsclaíoch
- Siopadóireacht
- Spás oscailte.

Roghnaigh **trí** cinn ar bith de na criosanna feidhme atá ainmnithe thuas agus i gcás **gach ceann** díobh mínigh cén fáth a bhfuil sé lonnaithe mar a bhfuil sé, i gcathair a bhfuil staidéar déanta agat uirthi.

(10)

3D. **Ithir**

Próifíl Ithreach

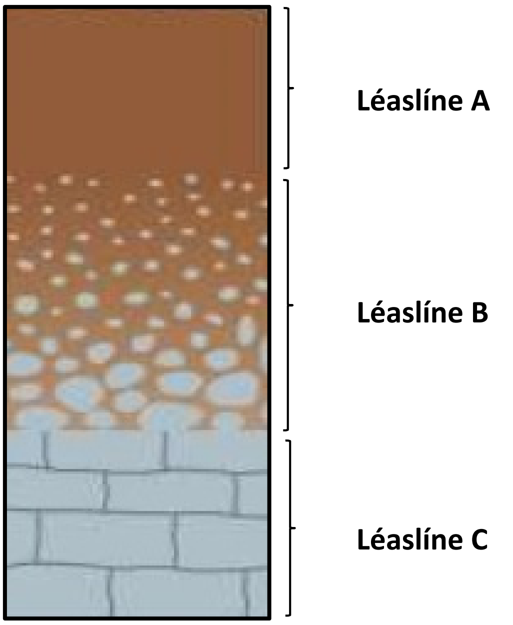

Curtha in oiriúint ó www.slideshare.net

(i) Déan cur síos agus tabhair míniú ar fhoirmiú na próifíle ithreach a thaispeántar thuas.

(ii) Ainmnigh an cineál ithreach is coitianta in Éirinn.

(10)

Ceist 4. GNÍOMHACHTAÍ GEILLEAGRACHA

4A. Léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis agus Gníomhaíocht Gheilleagrach Thánaisteach.

Scrúdaigh **LÉARSCÁIL NA SUIRBHÉIREACHTA ORDANÁIS** a thugtar leis an bpáipéar seo.

(i) Agus tagairtí eangaí sé fhigiúr á n-úsáid agat, aimsigh suíomh oiriúnach faoi choinne monarcha nua sa limistéar a thaispeántar ar léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis.

(ii) Mínigh **trí** chúis a mbeadh an áit seo oiriúnach mar shuíomh agus fianaise ón léarscáil agat mar thaca le gach cúis.

(10)

4B. Uisciú

(i) Luaigh cad a chiallaíonn an téarma *uisciú*.

(ii) Déan cur síos ar iarmhairt dhearfach **amháin** agus ar iarmhairt dhiúltach **amháin** a bhaineann le scéim uiscithe ar bith a bhfuil staidéar déanta agat uirthi.

(10)

4C. Turasóireacht

Sonraí Aeráide faoi choinne Costa del Sol (An Spáinn)

Mí	**Ean**	**Fea**	**Már**	**Aib**	**Beal**	**Meith**	**Iúil**	**Lún**	**MF**	**DF**	**Samh**	**Noll**
Teocht (°C)	12	13	14	16	19	22	25	26	23	19	15	13
Fliuchras (mm)	83	75	59	40	23	13	2	5	15	57	115	98
Uaireanta an chloig gréine gach lá	5	7	8	9	8	10	11	11	8	7	6	5

Curtha in oiriúint ó www.holidayweather.com

Déan staidéar ar an tábla thuas agus freagair gach ceann de na ceisteanna seo a leanas.

(i) Cad é an raon teochta bliantúil in Costa del Sol?

(ii) Ríomh an meánfhliuchras le linn na dtrí mhí Feabhra, Márta agus Aibreán.

(iii) Mínigh **dhá** chúis a bhfuil Meitheamh, Iúil agus Lúnasa ina míonna tarraingteacha do thurasóirí faoi choinne cuairt a thabhairt ar limistéir cosúil le Costa del Sol.

(10)

Ceist 5. **LÉARSCÁIL NA SUIRBHÉIREACHTA ORDANÁIS AGUS AERFÓTAGRAF**

5A. Scrúdaigh **AN T-AERFÓTAGRAF** a thugtar leis an bpáipéar seo.

Tarraing sracléarscáil den limistéar a thaispeántar san aerofótagraf.

Ar do sracléarscáil, **taispeáin** agus **lipéadaigh** gach ceann díobh seo a leanas:

- Séipéal
- Carrchlós
- Páirc spóirt
- Dhá shráid a bhuaileann le chéile.

(10)

5B. Scrúdaigh **LÉARSCÁIL NA SUIRBHÉIREACHTA ORDANÁIS** a thugtar leis an bpáipéar seo.

Mínigh **dhá** chúis nach bhfuil lonnaíocht ann lastuaidh de Thuaidhlíne 73 agus laistiar d'Oirlíne 08. Bain úsáid as fianaise ón léarscáil mar thaca le gach cúis.

(8)

5C. Scrúdaigh **LÉARSCÁIL NA SUIRBHÉIREACHTA ORDANÁIS** a thugtar leis an bpáipéar seo.

Mínigh **trí** chúis a dtarraingeofaí turasóirí go dtí an áit a dtaispeántar ar léarscáil na Suirbhéireachta Ordanáis agus fianaise ón léarscáil agat mar thaca le gach cúis.

(12)

Níl ábhar scrúdaithe ar an leathanach seo

An Teastas Sóisearach, 2019 – Ardleibhéal, Roinn 2

Tíreolaíocht

Dé hAoine 7 Meitheamh
Maidin 9:30 – 11:30